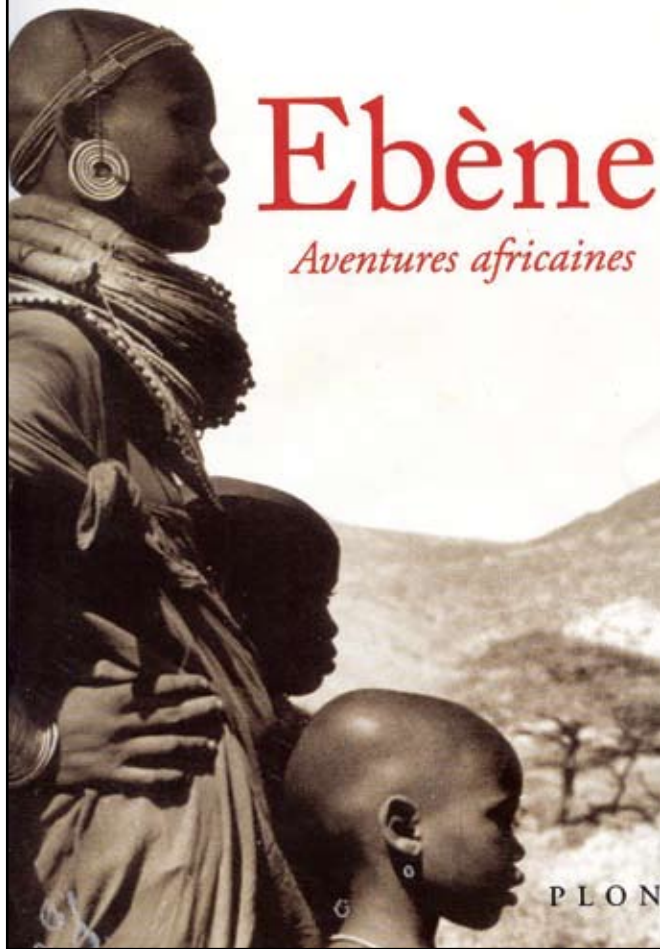

Ryszard Kapuscinski

Ebène

Aventures africaines

Kapuscinski: En sand kosmopolit

NEKROLOG: Ryszard Kapuscinskis reportager blev et stærkt vidnesbyrd om historien - og et sted hvor man kan åbne sig for den anden.

ALEXANDER CARNERA

Dansk forfatter og skribent for Le Monde Diplomatique

«Afrika... bortset fra det geografiske navn eksisterer Afrika i virkeligheden slet ikke.»
Kapuscinski: *Ibenholt*

Med den polske journalist og forfatter Ryszard Kapuscinskis bortgang har den vestlige verden mistet én af de sidste store reportagejournalister, der var med til at forny denne genre. Kapuscinski rejste i fyrre år verden rundt fra Sydøstasien til Sydamerika og særlig Afrika. Han nåede at opleve flere statsdannelser, statskup, borgerkrige, imperiets fald i Rusland, fodboldkrigen i Honduras, samt at have indtil flere dødsdomme hængende over hovedet. Hans reportager og bøger er et lærestykke i hvordan man skriver om den fremmede og det fremmede uden at forfalde til hverken dømmende eller egocentriske tendenser. Hans reportager blev på denne måde et stærkt vidnesbyrd om historien, måske endda et stykke verdenslitteratur der på en gang indfanger fælles erfaringer og møder på tværs af kloden og skaber et udtryk for en æstetisk dimension - noget andet og mere end den rejsendes umiddelbare impulser og subjektive oplevelser. Hans «forklaring» af afrikanerens «liv i venten» og russerens

«liv i angsten», var hverken en subjektiv eller objektiv beskrivelse, men en tredje stemme der for Kapuscinski havde mere at gøre med geografien, jorden, det store udenfor. Det er ikke nogen tilfældighed at han de senere år blev omtalt som en seriøs kandidat til Nobelprisen i litteratur.

I Kapuscinskis hånd bliver reportagen et sted hvor man kan åbne sig for den anden og det andet sted

Kapuscinski repræsenterede en uddøende race i en journalistisk verden, hvor dagens avis helst skal glide ned som sukker i morgenkaffen og tingene skal virke genkendelige og ikke forstyrre for meget. Mens den journalistiske profil i dag tæmmes og trimmes efter markedsprincipperne, drog Kapuscinski på egen hånd og med sin egen tid som primær ressource ud i verden, hvor han tog de chancer som fører en selv og skriften et andet sted hen. Han var i stand til å skabe tvivl hos læseren, få vedkommende til at føle og tænke på andre måder om fremmede mennesker. Det er denne integritet blottet for forstillelse som Kapuscinski stod for - en fortsat kamp mod ligegyldigheden, en fortsat kamp for viljen og evnen til at forstå den anden. I Kapuscinskis hånd bliver reportagen et sted hvor man kan åbne sig for

den anden og det andet sted, en demonstration af menneskelig intelligens i en udsat verden. Kapuscinski var den sande kosmopolit, på én gang afhængig af tid og sted, og samtidig uafhængig. Da han for et par år siden blev hædret som æresdoktor ved Romón-Llull-universitetet i Barcelona, fastholdt han at reportagens og politikens troværdighed og kvalitet står og falder med den holdning vi indtager i mødet med den anden. Kapuscinskis udgangspunkt var som den jødiske filosof Levinas at betragte mødet som en begivenhed, hvor vi ikke bare er fremmede overfor den anden, afrikaneren mv., men også fremmede overfor os selv. Som Kapuscinski siger i sin tale: «For mig er den andre selvfølgelig anderledes, men slik er det også for ham eller hende. Jeg er den andre. Vi er altså alle i samme båd. Alle klodens indbyggere er andre for andre. Jeg for dem, de for mig.»¹

Det er «Næsten» når han er påtrængende og irriterende - når han MÅ os noget

I reportagens møde er det muligt at erfare hvordan vi er fremmede også overfor os selv, at vi inderst inde er ligeså langt ude som den anden. Reportagens kunst handler om at overkomme zenofobens fristelse, den indbyggede tendens til at assimilere det anderledes og domme det på

forhånd. Måske er læren fra Kapuscinskis mange sælsomme reportager at det først er i mødet med den andens underlighed, at potentialet for at indse sin egen er tilstede. Dermed bliver mødet mellem «mig» og «dig» noget meget anderledes end det humanistiske: ikke et møde, hvor vi falder hinanden om halsen og hele tiden siger: «det kender jeg godt», men et mere besværligt og demoniseret og ubehageligt møde. Måske er det derfor han til sidst i sit liv forstod noget hos Levinas som han havde set som grundlæggende for sin journalistiske reportagestil: At dette besværlige, ubehagelige møde netop er det som den jødisk-kristne tradition kalder «næstekærlighed». Eller mere præcist næstekærlighed er dette besværlige og ubehagelige møde frem for en jubelhumanistisk falden-om-halsen. I mødet med afrikaneren, eller russerens elendighed efter Imperiets sammenbrud omgås han «Næsten» som noget uhyggeligt (unheimlich). Noget der er ved siden af mig, som ikke kan ignoreres, og som er det på en ubehagelig måde hinsides skænsel. Det er «Næsten» når han er påtrængende og irriterende - når han må os noget. Gennem sine beskrivelser af russeren, sydamerikaneren og afrikaneren mindede Kapuscinskis os om at den irriterende klump af materie som man hele tiden støder sig på, også findes i ens egen midte - også midt i ens egen eksistens er der en klump af noget meningsløst og fremmedartet, men ikke desto mindre reelt.

© norske Dplo

¹ Kapuscinski: «Mødet med de Andre», i *Le Monde Diplomatique*, januar 2006.

Slipp kø, kjøp på nett

www.nationaltheatret.no

GENGANGERE

Spilles på Hovedscenen fra 2. januar

BYGGMESTER SOLNESS

Spilles på Amfiscenen fra 2. januar

HEDDA GABLER

Spilles på Amfiscenen fra 3. januar

NÅR VI DØDE ...

Gjenbruk av Henrik Ibsens Når vi døde vågner

Spilles på Malersalen fra 5. januar

6 PERSONER SØKER EN FORFATTER

Premiere på Hovedscenen 6. januar

KLOSTERET

Oslopremiere på Amfiscenen 19. januar

MARKENS GRØDE

Uppremiere på Hovedscenen 10. februar

EKSORSISTENE

Uppremiere på Malersalen 15. februar

VILDANDEN

Nypremiere på Amfiscenen 23. februar

KOM!

Uppremiere på Torshovteatret 24. februar

GLASSMENASJERIET

Premiere på Amfiscenen 24. mars

... TIL DØDEN SKILLER OSS AD

Sesongpremiere på Hovedscenen 25. april

FOLK OG RØVERE I KARDEMOMME BY

Sesongpremiere på Hovedscenen 4. mai

DNB NOR

Januar / februar / mars i salg nå!

NATIONALTHEATRET

Albumet *La face karchée de Sarkozy* angriper Nicolas Sarkozys image som anti-establishment (illustrasjon: Riss).

Snedig Sarkozy-satire

TEGNERIER. Fransk politikks superkjendis, Nicolas Sarkozy, har foran vårens presidentvalg fått en opptreden han helst hadde vært foruten: som maktsyk og manipulerende Napoleon-arvtager i et bestselgende tegneseriealbum.

MORTEN HARPER

Tegneseriekritiker og president i Norsk Tegneserierforum

Den franske landsfaderen Charles de Gaulle uttalte en gang på 60-tallet at tegneseriehelten Tintin var hans fremste konkurrent. Foran vårens presidentvalg står høyrekandidaten Nicolas Sarkozy nå overfor en atskillig mer aggressiv tegneseriefordring. Det satiriske albumet *La face karchée de Sarkozy* (Vents d'Ouest), som ble utgitt i Frankrike like før jul og har ligget høyt oppe på salgslistene hos Amazon.fr, gir et særdeles lite flatterende bilde av den ekstremt medieprofilerte politiker. Sarkozy har med suksess bygd opp et image som handlekraftig og i opposisjon til det etablerte. Et hovedpoeng i tegneserien er å vise at han i realiteten ikke er anti-establishment. Tvert imot har han arbeidet seg opp fra insiden av den politiske strukturen, først som president Jacques Chiracs lakei for så å ta knekken på ham og etablere sin egen maktbase som leder av høyrepartiet UMP.

Sarkozy er den første franske topp-politiker som blir saumfart i et helt satirealbum. Det er nok en ære den forfengelige maktbestigeren helst hadde vært foruten. Albumet er både underholdende og avslørende, basert på grundig dokumentasjon og sitater. Tittelen *La face karchée de Sarkozy* er et ordspill på begrepet «la face cachée» - det skjulte ansiktet. Under Paris-opptøyene i 2005 erklærte innenriksminister Sarkozy at det skulle bli slutt på bråk og plyndring, og at han skulle rense forstedene med en Kärcher-spyleslange. På albumets forside står han i forgrunnen innbit med en slik slange og skyller vekk politiske konkurrenter som Dominique de Villepin, Jacques Chirac og selvsagt hovedmotstanderen i presidentvalget, Ségolène Royal.

Manusforfatterne Philippe Cohen (journalist) og Richard Malka (advokat

og forfatter av flere dramaserier) sammen med tegneren Riss snur imidlertid freidig vannspruten mot Sarkozy selv. Gjennom seriens drøyt 150 sider skildres Sarkozy som en slags ny Napoleon med maktsyke ambisjoner. Den 52 år gamle presidentkandidaten er med sine 165 cm, visstnok kortere enn Napoleon, og i serien mer enn antydes barndomstraumer og størrelseskomplekser som drivkraften til Sarkozys maktthunger. Koblingen til eneviddig keiserstyrte gjøres ekstra tydelig i en dobbeltside hvor Sarkozy ikledd krone og kjortel holder hoff med vennene fra fjernsyn, aviser og magasiner som generaler.

Serien gir et godt innblikk i Sarkozys motsigelser og manipulasjon, og ikke minst hvordan han målbevisst og suverent gjennom media har iscenesatt seg selv som en superpolitiker. Det politiske spillet i partiet UMP og i fransk politikk ellers er artig og interessant skildret. Serien viser også hvordan Sarkozy aktivt har brukt privatlivet i imagebyggingen gjennom kalkulererte fremstøt i Paris Match og andre Se og Hør-aktige blader.

Fortellerrammen er den reneste science fiction: I 2098 skal en student forsvare sin avhandling om et «fascinerende politiske fenomen» ved Sorbonneuniversitetet. Han har tatt for seg «sarkozysmen». Det gir en god distanse i serien, samtidig som det åpner for en analyserende fortellertekst som lett hadde fremstått kunstig uten dette metagrepet. Ideologien er ifølge studenten grunnlagt på slagordet «jeg revkjørte dem alle» (je les ai tous niqués), som Sarkozy visstnok erklærte etter at han utmanøvrerte veteranene da han ble borgermester i Paris-forstaden Neuilly-Sur-Seine i 1983.

Manusforfatter Cohen, som tidligere har skrevet den kritiske dokumentarboken *La face cachée du Monde* om avisen Le Monde, har kommentert at «det som er slående med Sarkozy er at hans iver etter å skaffe seg makt ser ut til å være koblet med en slags nonchalans når det gjelder å holde på den.» Seriens analyse stanser for valget i 2007 og snyter oss for en spekulasjon om utfallet. Men den slutter i alle fall med et siste stikk der Sarkozys materiell ligger på skrothaugen og festen er overtatt av rotter og annet av samfunnets utøy.

© norske Dplo